

KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETLERİ ALT SEKTÖRÜNDEKİ KÜÇÜK, ORTA VE BÜYÜK ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL PERFORMANSININ KARŞILAŞTIRMALI TABLOLAR ANALİZ TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ*

Doç. Dr. Erdiñç KARADENİZ**

Arş. Gör. Selda DALAK***

Arş. Gör. Mehmet BEYAZGÜL****

Arş. Gör. Fatih GÜNAY*****

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2016; 18 (3); 631 - 657

631

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı “Karşılaştırmalı Tablolar Analiz Tekniğı” ile “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörü’nün” ölçek bazında analizinin yapılarak sektörün yıllar itibariyle gelişiminin ortaya konulmasıdır. Çalışmada, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) sektör bilançolarından faydalanılarak “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörü”nün 2012,2013 ve 2014 yıllarına ait bilanço ve gelir tablolarında yer alan kalemlerdeki değişimler incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda büyük ölçekli işletmelerde varlık ve kaynak yapısındaki dengeye dikkat edildiğı, fakat orta ve küçük ölçekli firmalarda bu yapının korunmadığı görülmüştür. Gelir tablosundaki değişimler incelendiğinde genel yönetim giderlerinin, finansman giderlerinin ve kambiyo zararlarının büyük, küçük ve orta ölçekli işletmelerin karını arttırması konusunda büyük bir engel olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Tablolar Analiz Tekniğı, Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörü, Sektör Bilançoları.

JEL Sınıflandırması: M21, G21, L83

ANALYZING FINANCIAL PERFORMANCE OF SMALL, MEDIUM AND LARGE SCALE ENTERPRISES IN ACCOMMODATION AND FOOD SERVICE SUBSECTOR BY USING HORIZONTAL ANALYSIS TECHNIQUE

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze and exhibit the financial performance of Accommodation and Food Service Subsectors by size classes

* Makale gönderim tarihi: 20.07.2016; kabul tarihi: 08.09.2016.

** Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, drekaradeniz@gmail.com

*** Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, seldakhl@mersin.edu.tr

****Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, drekaradeniz@gmail.com

*****Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, fgunay@mersin.edu.tr

by using horizontal analysis technique. In this study, it is examined that the change in balance sheet and income statement items of Accommodation and Food Service Subsector between 2012, 2013 and 2014by using Central Bank of the Republic of Turkey (CBRT) company accounts. As a result of analysis, change in balance sheet big size firm item determined that sector preserve financial structure, but small and medium size firm do not preserve the manner. When analyzed the changes in income statement it was determined that the general administrative expenses, financing expenses and exchange rate losses were the important prevention of increasing profit.

Keywords: Horizontal Analysis Technique, Accommodation and Food Service Subsector, Company Accounts.

JEL Classification: M21, G21, L83

1.GİRİŞ

Son yıllarda yaşanan finansal krizler, işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri açısından finansal analiz ve kontrol mekanizmalarının önemini artırmaktadır. İşletmelerin mevcut durumlarının analizini yaparak geleceğe yönelik planlar hazırlamaları etkin bir finansal analizle mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda sistematik ve sistematik olmayan risklere karşı duyarlı olan konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri bakımından finansal analizin önemi daha da artmaktadır. Finansal analiz genel olarak “*işletmelerin finansal durumunun ve faaliyet sonuçlarının, finansal açıdan yeterli olup olmadığını saptamak ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek amacıyla, finansal tablolarda yer alan hesaplar arasındaki ilişkilerin ve bunların yıllar içindeki gelişimlerinin incelenmesi*” olarak tanımlanmaktadır (Akgüç 1998, 19). Bu tanımdan hareketle konaklama ve yiyecek-içecek işletmelerinin finansal analiz tekniklerinden faydalanarak mevcut durumlarını kontrol altında tutmaları ve geleceğe dair planlar hazırlarken finansal analiz tekniklerinden faydalanmaları kaçınılmaz olmaktadır.

Konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri sabit sermaye (duran varlık) yatırımlarının yüksek, devlet teşviklerinin son yıllarda azaldığı ve uzun dönemli fon bulma konusunda sorunların bulunduğu bir sektörde faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte 2008 yılında başlayan ve dünyayı etkisi altına alan finansal kriz, işletmelerin finansal anlamda dikkatli olmaları gerektiği yönünde sinyal vermekte ve

sermaye piyasalarına kote olmalarını zorunlu hale getirmektedir. Dolayısıyla işletmelerin sermaye piyasalarına kote olması ve bu olumsuzlukların etkisini en alt seviyeye indirerek verimli bir şekilde çalışmalarını sağlayabilmenin yolu etkili bir finans yönetiminden geçmektedir. Etkin bir finansal yönetimin önemli iki fonksiyonu finansal planlama ve kontrol ise amaca uygun finansal analiz tekniğinin seçilmesi ve sonuçların yorumlanarak kararların alınmasına bağlıdır.

Finansal analizden faydalanan kişi ve kurumlar farklı olabileceği gibi ilgilendikleri kalemler arasındaki ilişkilerde farklılık gösterebilmektedir. Yöneticiler faaliyet ve departmanlarla ilgili sonuçlarla ilgilenirken, ortaklar ve yatırımcılar net kar, kar dağıtım politikası ve gelecek dönem kazançlarıyla, kreditorler ise borç ödeme oranlarıyla ilgilenebilmektedirler (White ve diğerleri 1997; Jagels ve Coltman 2004). Genel itibariyle finansal analiz teknikleri, karşılaştırmalı tablolar analizi, dikey analiz, eğilim (trend) ve oran analizi olmak üzere dört başlık altında toplanmaktadır (Jagels ve Coltman 2004; Çabuk ve Lazol 2010). Karşılaştırmalı tablolar analizi farklı tarihlerde hazırlanmış finansal tablolarda yer alan kalemlerde görülen değişimlerin tutarsal ve oransal olarak incelenmesi ve yorumlanması işlemi olarak tanımlanmaktadır (DeFranco ve Lattin 2007; Ceylan ve Korkmaz 2008). Dolayısıyla işletme yöneticilerinin faaliyetlerle ilgili alacakları kararlarda ve yatırımcıların işletmenin gelişme yönü konusunda fikir edinebilmelerinde karşılaştırmalı tablolar analizi etkili bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın amacı karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Sektör Bilançoları üzerinde “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörünün” 2012, 2013 ve 2014 yıllarındaki finansal performansının gelişme yönünün ölçek bazında ortaya konmasıdır. Finansal performans, işletmelerin mali politikalarının ve faaliyetlerinin sonuçlarının ölçülmesi olarak tanımlanabilmektedir. Finansal performansın ölçülmesi ile işletmelerin finansal pozisyonu, yatırımlarının verimliliği ve işletmenin risk derecesi de belirlenebilmektedir (Uygurtürk ve Korkmaz, 2012: 96). Bu bağlamda Konaklama ve Yiyecek Hizmeti alt sektöründeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin karşılaştırmalı tablolar analizi yapılarak ölçeklerin finansal performans düzeyi arasındaki farklılıklar ortaya çıkarılmak istenmiş, böylece hem literatür hem de sektör uygulayıcıları için yararlı bilgiler sunulmak amaçlanmıştır. Analiz sürecinde bilanço ve gelir tablolarından faydalanılarak “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti

Faaliyetleri Alt Sektörünün” karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğı ile genel bir değerlendirmesi yapılarak sektörün finansal durumu ve faaliyet sonuçları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde konuyla ilgili genel bilgilere yer verilmektedir. İkinci bölümde konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar literatür başlığı altında sunulmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğı açıklanmıştır. Dördüncü bölümde yöntemle ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Beşinci bölümde analiz sonuçları bulgular ve tartışma başlığı altında sunulmuştur. Son bölümde sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

2. LİTERATÜR

Yapılan literatür incelemesi sonucunda turizm işletmeleri ya da sektöre yönelik karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğı kullanılarak var olan durumu ortaya koymak ve geleceğe dair önerilerde bulunmak adına yapılmış bir çalışmaya tarafımızca rastlanmamıştır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde turizm sektörü ve farklı sektörlerle yönelik finansal analiz teknikleri kullanılarak yapılmış çalışmalarda oran analizinin en sık başvurulan analiz tekniğı olduğu görülmektedir. Oran analizinin, şirket birleşme kararları, finansal başarısızlıkların öngörülmesi, performans ölçümü, farklı endüstriler arası kıyaslama, mevcut durumun ortaya konması gibi amaçlarla kullanıldığı görülmüştür (Aktaş ve diğerleri 2002; Steed ve diğerleri 2003; Schmidgall ve Defranco 2004; Gökmen 2007; Halim ve diğerleri 2010). Kim ve Ayoun (2005), çalışmalarında hizmet sektöründeki konaklama, restoran, havayolu ve eğlence merkezleri olmak üzere dört farklı grubu oran analizi yöntemiyle karşılaştırmışlardır. Kim ve diğerleri (2002), otelcilik endüstrisinde, gayrimenkul yatırım ortaklığı performansının ölçümünü finansal oranlar yardımıyla ölçmüşlerdir. Tang ve Jang (2008), gayrimenkul yatırım ortaklığı gereksiniminin karlılığa etkilerini oranlar yardımıyla incelemişlerdir. Altunel (2003), orman işletmelerinin etkinliklerini ölçmede dört analiz tekniğinden faydalanmış ve önerilerde bulunmuştur. Aydın (2005), çalışmasında spor kulüplerinin halka açılmalarının finansal yapıları üzerindeki etkilerini finansal oran grupları yardımıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Karadeniz ve Kahiloğulları (2013), Akdeniz Bölgesi’nde faaliyette

bulunan beş yıldızlı otel işletmelerinin en sık başvurdukları analiz tekniğinin karşılaştırmalı tablolar analizi olduğunu belirlemişlerdir.

3. KARŞILAŞTIRMALI TABLOLAR ANALİZ TEKNİĞİ

Karşılaştırmalı tablolar analizi farklı tarihlerde hazırlanmış en az iki dönemine ait finansal tablolarda yer alan kalemlerde görülen değişimlerin tutarsal ve oransal olarak hesaplanıp değişimlerin incelenerek yorumlanması işlemi olarak tanımlanabilmektedir (DeFranco ve Lattin 2007; Ceylan ve Korkmaz 2008). Söz konusu analiz tekniğinde işletmenin birkaç dönemine ait finansal tablolarının yan yana konularak incelenmesi, işletmenin iktisadi ve finansal yapısında meydana gelen gelişmeler hakkında önemli bilgiler sunabilmektedir (Önal ve diğerleri 2006). Analiz tekniğinin söz konusu dönemlerde işletmenin gelişme yönü hakkında fikir vermesi diğer analiz tekniklerine göre bir üstünlüğü sayılabilmektedir (Karapınar ve Zaif 2012). Karşılaştırmalı tablolar analizi yapılırken en sık başvurulan finansal tablolar bilanço ve gelir tablosudur. Karşılaştırmalı bilanço ve gelir tablosu analizi işletmenin yıllar itibarıyla varlıkları, kaynakları, öz sermaye ve gelir-gider kalemlerinde meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin yönlerini göstermektedir (Jagels ve Coltman 2004; DeFranco ve Lattin 2007).

Karşılaştırmalı tablolar analizi yaparken en az iki döneme ait verilerin bulunması karşılaştırma yapabilmenin ön koşulu olarak değerlendirilebilir. Dönemler arası değişimlerin miktar olarak ifadelerinin yanında yüzde olarak değişimlerine yer verilmesi daha sağlıklı sonuçlar verebilmektedir. Yapılacak analizde temel nokta dönemler arasındaki değişimleri hesaplamak değil söz konusu değişimlerin ne ifade ettiğini anlamak ve yorumlamaktır (Akgüç 2011). Söz konusu analiz baz alınan dönem ve bir önceki dönem olmak üzere iki yaklaşımla gerçekleştirilmektedir (Andrew ve Schmidgall 1993).

Yapılacak analizde kullanılan hesaplama şu şekilde olmaktadır (Jagels ve Coltman 2004; Karapınar ve Zaif 2012);

Tutarsal Değişim = Son dönem – Baz alınan dönem (veya İlk dönem)

$$\text{Yüzdesel Değişim} = \frac{\text{Tutarsal değişim}}{\text{Baz alınan dönem (veya İlk dönem)}} \times 100$$

Karşılaştırmalı bilanço analizi sonucunda işletmenin aktif ve pasif yapısında meydana gelen değişimlerin aynı hızda gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılarak önemli değişiklik gösteren kalemler saptanır ve değişikliklerin nedenleri araştırılır (Apak ve Demirel 2010). Bilanço kalemlerindeki değişikliklerin incelenmesinde bilançoyla bağlantılı bir tablo olması sebebiyle gelir tablosundan da yararlanılması kaçınılmaz olabilmektedir (Andrew ve Schmidgall 1993). Karşılaştırma yapılacak finansal tabloların kapsadığı dönem, bu dönemin uzunluğu ve hazırlanma sürecinde dikkate alınan muhasebe ilkeleri bakımından uyumlu olmaları analiz sonuçlarının doğruluğu ve etkinliği açısından önemlidir (Çetiner 2002; Aydın ve diğerleri 2004).

4. VERİ VE YÖNTEM

Çalışmada kullanılan veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) yıllık olarak yayınladığı konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektöründeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin 2012, 2013 ve 2014 yıllarına ait bilanço ve gelir tablolarından elde edilmiştir. TCMB, farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin gelişmelerinin takibi ve ilgililere ihtiyaç duydukları bilgileri düzenli bir şekilde sağlamak amacıyla, işletmelerin gönüllülük esasına göre gönderdikleri yıllık finansal tablolarda yer alan bilgilerden faydalanarak "Sektör Bilançoları" çalışmalarını yürütmekte ve "Sektör Bilançoları Değerlendirme Raporu" halinde sunmaktadır (Koşan ve Karadeniz 2013).

Çalışmanın amaçları doğrultusunda analiz dönemini kapsayan sektör bilançolarında, konaklama ve yiyecek hizmeti alt sektöründen toplam 493 işletme, TCMB tarafından net satış tutarlarına göre küçük, orta ve büyük işletme olarak ayrıştırılmıştır. TCMB'nin yapmış olduğu sınıflandırmaya göre;konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektörünü oluşturan net satış tutarı 145.298 TL ve üzeri olan 12 büyük, 29.059 TL ile 145.298 TL arasında olan 89 orta ve 29.059 TL'nin altında olan 392 küçük ölçekli işletme olduğu belirlenmiştir. TCMB tarafından yukarıda ifade edilen kriterler bağlamında küçük, orta ve büyük olarak ayrılan işletmelerin gönüllülük esasına göre göndermiş olduğu bilanço ve gelir tabloları karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Bu bağlamda konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektörünün 2012, 2013 ve 2014 yılı bilanço/gelir

tablolarında yer alan kalemlerde meydana gelen tutarsal ve oransal değişimler hesaplanarak açıklanmaya çalışılmıştır.

4.BULGULAR VE TARTIŞMA

Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektörünün ölçek bazında sektör bilançolarına ait 2012-2013-2014 yıllarını kapsayan karşılaştırmalı tablolar analizine ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır. Sonuçlar yorumlanırken ana kalemlerde meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin hangi alt kalemlerden kaynaklandığı göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca saptanan değişimlerde finansal yapının korunması bağlamında hareket edilip edilmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Meydana gelen değişimlerin baz alınan yıla göre hem tutar hem de oransal bağlamda anlamlı olanları yorumlanmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde sektördeki büyük ölçekli işletmelerin toplam varlıklarında 2012'ye göre 2013 yılında ortalama %37'lik bir artış gözlenirken, 2014 yılında %88'lik bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 2014 yılında gerçekleşen artışın önemli bir kısmı sektördeki büyük ölçekli işletmelerin aktif yapısı içerisinde, duran varlıklardaki maddi duran varlıkların artışından kaynaklandığı, kalanının ise dönen varlık kalemlerinde, stoklar, hazır değerler, ticari alacaklar ve diğer dönen varlıklardan kaynaklandığı görülmektedir. Dönen varlıklar içerisinde meydana gelen değişimler içerisinde ticari alacaklarda alacakların tahsil edilmemesi veya kredili satış tutarlarının yükselmesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Duran varlıklarda meydana gelen değişimin maddi duran varlık ağırlıklı olması büyük ölçekli işletmelerin bu dönemlerde yatırım yaparak büyüme yoluna gittiğine işaret etmektedir. Yapılan analizin detayına bakıldığında, duran varlıklarda meydana gelen 1.008.025 TL'lik artışın büyük bölümünün binalar kalemindeki 668.654 TL'lik artıştan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, sektörün sabit varlık yatırımlarını analiz döneminde arttırdığını göstermektedir.

Tablo 1. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Büyük Ölçekli İşletmelerin Aktif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
BİLANÇO (BİN TL.)										
AKTİF (VARLIKLAR)										
L-DÖNEN VARLIKLAR	1.228.961		1.675.896		2.206.351		446.935		977.391	
A-Hazır Değerler	520.033		652.904		715.759		132.871		195.726	
B-Menkul Kıymetler	116		11.255		30		11.138		-87	
C-Ticari Alacaklar	304.741		415.270		688.494		110.529		383.753	
D-Diğer Alacaklar	258.112		370.759		528.508		112.647		270.396	
E-Stoklar	93.285		111.484		155.476		18.200		62.191	
F-Yıllara Yaygın İnş.ve Onarım Maliyetleri	1.500		49.721		0		48.221		-1.500	
G-Gelecek Aylara ait Giderler ve Gelir Tah.	11.512		13.820		27.240		2.308		15.728	
H-Diğer Dönen Varlıklar	39.660		50.682		90.844		11.022		51.184	
II-DURAN VARLIKLAR	1.724.742		2.360.593		3.372.028		635.851		1.647.286	
A-Ticari Alacaklar	17.840		77.138		1.754		59.298		-16.087	
B-Diğer Alacaklar	33.294		96.147		283.955		62.854		250.662	
C-Mali Duran Varlıklar	245.720		226.000		288.077		-19.720		42.356	
D-Maddi Duran Varlıklar	1.235.428		1.736.955		2.243.453		501.527		1.008.025	
E-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	176.889		204.781		418.518		27.892		241.629	
F-Özel Tüketime Tabi Varlıklar	0		0		0		0		0	
G-Gelecek Yıllara ait Giderler ve Gelir Tah.	15.571		19.528		136.271		3.957		120.700	
H-Diğer Duran Varlıklar	0		44		0		44		0	
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	2.953.702		4.036.489		5.578.379		1.082.786		2.624.677	

Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolara Analiz Tekniği İle İncelenmesi

Tablo 2. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Büyük Ölçekli İşletmelerin Pasif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Titular	%	Titular	%	Titular	%	Değişim	%	Değişim	%
BİLANÇO (BİN TL.)										
PASİF (KAYNAKLAR)										
I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	770.581		1.191.477		1.600.796		420.896	55	830.215	108
A-Mali Borçlar	141.230	158,833	272.600	17,603	12	131.370	93			
B-Ticari Borçlar	310.369	656,013	739.770	345,644	111	429.400	138			
C-Diğer Borçlar	137.015	73,659	167.526	-63,356	-46	30.511	22			
D-Alınan Avanslar	102.143	165,545	298.155	63,402	62	196.012	192			
E-Yıllara Yaygın İnş.ve Onarım Hakedişleri	0	31,898	0	31,898	0	0	0			
F-Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	28.147	25,291	35.112	-2,856	-10	6.965	25			
G-Borç ve Güder Karşılıkları	24.204	31,304	21.064	7,100	29	-3.140	-13			
H-Gelecek Aylara ait Gelirler ve Güder Tah.	12.310	28,673	45.894	16,362	133	33.584	273			
I-Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	15.161	20,260	20.674	5,098	34	5.513	36			
II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.032.714		1.664.311		2.419.390		631.597	61	1.386.676	134
A-Mali Borçlar	890.825	1,468,567	2.145.790	577,742	65	1.254.965	141			
B-Ticari Borçlar	68.354	78,851	131.991	10,497	15	63.637	93			
C-Diğer Borçlar	8.059	25,6	3.486	-7,803	-97	-4.573	-57			
D-Alınan Avanslar	29.311	87,134	96.660	57,823	197	67.349	230			
E-Borç ve Güder Karşılıkları	6.517	8,427	9.643	1,910	29	3.127	48			
F-Gelecek Yıllara ait Gelirler ve Güder Tah.	29.648	21,076	31.819	-8,572	-29	2.170	7			
G-Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	0	0	0	0	0	0	0			
III-ÖZ KAYNAKLAR	1.150.408		1.180.701		1.555.194		30.293	3	407.786	35
A-Ödenmiş Sermaye	788.861	798,219	926.534	9,358	1	137.673	17			
B-Sermaye Yedekleri	3.377	13,786	3.384	10,409	308	8	0			
C-Kar Yedekleri	30.355	39,405	57.420	9,050	30	27.066	89			
D-Geçmiş Yıllar Karları	282.676	444,867	581.619	162,191	57	298.943	106			
E-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	159.030	158,569	200.960	-460	0	41.931	26			
F-Dönem Net Karı (Zararı)	204.169	42,993	190.196	-161,176	-79	-13.973	-7			
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	2.953.702		4.036.489		5.576.379		1.082.786	37	2.624.677	89

Sektördeki büyük ölçekli işletmelerinin pasif yapısında meydana gelen değişimleri gösteren Tablo 2'ye bakıldığında gerçekleşen değişimlerin finansal yapıdaki dengenin korunmasına yönelik olduğu görülmektedir. Sektörde 2013 yılında gerçekleşen büyümenin yaklaşık %3'ünün öz kaynak yoluyla kalan %97'lik artışın ise yabancı kaynak yoluyla gerçekleştiği görülmektedir. 2012 yılına kıyasla 2014 yılında

sektörde gerçekleşen %88'lik büyümenin ortalama %15'inin öz kaynaklardan, kalan %85'inin ise yabancı kaynaklardan sağlandığı anlaşılmaktadır. Sektörün büyümesinde kullanılan yabancı kaynakların ise %63'ünün uzun vadeli yabancı kaynak, %37'si ise kısa vadeli yabancı kaynaklardan oluşmaktadır.

Sektörde faaliyet gösteren büyük ölçekli işletmelerin baz alınan yıla göre 2014 yılı için dönen varlıklarında meydana gelen büyüme %80 iken kısa vadeli borçların %108 büyüdüğü gözlenmektedir. Söz konusu durum büyük ölçekli işletmelerin net çalışma sermayesi düzeyinin azaldığını göstermektedir. Sektörün duran varlık ve devamlı sermayesinde (uzun vadeli yabancı kaynaklar ile öz kaynakların toplamı) meydana gelen artış değerlendirildiğinde hem yüzdesel hem de tutarsal bağlamda devamlı sermayenin daha hızlı arttığı görülmektedir. Ayrıca devamlı sermaye tutarının duran varlık tutarından yüksek olduğu ve sektördeki büyük ölçekli işletmelerin dönen varlıklarının bir bölümünü devamlı sermaye ile finanse ettikleri belirlenmiştir.

2012 yılına kıyasla 2014 yılında sektördeki büyük ölçekli işletmelerin kaynaklar bölümündeki değişimleri incelendiğinde kısa vadeli yabancı kaynaklarda ağırlıklı olarak ticari borçlar, mali borçlar, diğer borçlar ve alınan avanslar kalemlerindeki değişimlerin daha yüksek olduğu görülmektedir. Uzun vadeli yabancı kaynaklarda ise banka kredilerinin ağırlığı ilk bakışta göze çarpmaktadır. Uzun vadeli yabancı kaynaklarda gerçekleşen 1.386.676 TL'lik artışın yaklaşık %90'ının mali borçlar kalemindeki artıştan kaynaklandığı görülmektedir. Sektördeki büyük ölçekli işletmelerin 2014 yılı mali borçlar kalemi detaylı olarak incelendiğinde bu kaleme gerçekleşen artışın tamamının uzun vadeli banka kredilerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak sektördeki büyük ölçekli işletmelerin uzun vadeli yabancı kaynak yaratma sürecinde banka kredilerine ağırlık verdiği söylenebilir. Analizin yapıldığı yıllarda sektördeki büyük ölçekli işletmelerin öncelikle uzun vadeli yabancı kaynak daha sonra kısa vadeli yabancı kaynak ve son olarak öz kaynak kullanımına yöneldiği görülmektedir. Bu bağlamda sektördeki büyük ölçekli işletmelerin varlık ve kaynak yapısında dengeyi korumaya yönelik hareket ettiği düşünülmektedir. Söz konusu durum her ne kadar olumlu yorumlansa da büyük ölçekli işletmelerde, öz kaynak kullanım oranlarının borç kullanım oranının altında olması finansal riski arttıran bir unsur olması sebebiyle önem arz etmektedir. Yine sektördeki büyük

ölçekli işletmelerin duran varlıklarını uzun vadeli yabancı kaynaklarla finanse etmeyi tercih ettiği görülmektedir. Aktif ve pasif yapısında meydana gelen değişimler birlikte incelendiğinde alınan kararlarda finansal yapıya uygun hareket edildiği ve sektörde yüksek maliyetli öz kaynak kullanımı yerine, maliyeti daha düşük ve vergi avantajı olan yabancı kaynak kullanımının tercih edildiği gözlenmiştir. Ancak bu durumun sektördeki büyük ölçekli işletmelerin finansal riskini arttırdığı da göz ardı edilmemelidir.

Sektördeki büyük ölçekli işletmelerin ait gelir tablosundaki değişimleri gösteren Tablo 3'e bakıldığında analiz döneminde satışlarda sürekli bir artış gözlenmiştir. Sektördeki büyük ölçekli işletmelerin 2013 yılına ait net satışları, baz alınan 2012 yılına göre yaklaşık %18 oranında artarken 2014 yılında bu artış iki kattan fazla büyüyerek yaklaşık %52 civarında gerçekleşmiştir. Satışlardaki artışın gerçekleşmesiyle birlikte satış maliyetlerinde daha yüksek oranda artışın yaşanması sektördeki büyük ölçekli işletmelerin maliyet konusunda daha dikkatli politika izlemesi gerektiğini göstermektedir. Maliyetlerdeki bu artışla beraber gider kalemlerinin (finansman giderleri, kambiyo zararları ve genel yönetim giderleri) yüksek olması sektörde karlılığı olumsuz etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Sektördeki büyük ölçekli işletmelerin finansman giderlerine bakıldığında 2012 yılına kıyasla 2013 yılında hem kısa vadeli hem de uzun vadeli finansman giderlerinin artmasıyla toplamda ortalama %257'lik bir artış yaşandığı görülmektedir. 2014 yılında ise 2012 yılına kıyasla sektördeki büyük ölçekli işletmelerin finansman giderlerinde ortalama %90'lık bir artış gerçekleşmiştir. Sektördeki büyük ölçekli işletmelerin satışlarını artırmasına karşın dönem net karında aynı oranda bir artış gözlenememesinin önündeki bir diğer engelin kambiyo zararları olduğu gözlenmektedir. 2012 yılına göre 2013 yılında kambiyo zararının artması sektördeki büyük ölçekli işletmelerin olağan karının azalmasında, 2014 yılında kambiyo zararının yüksek miktarda artması sektördeki büyük ölçekli işletmelerin zarar etmesinde başlıca nedenleri arasındadır. Bu bağlamda sektörün döviz kuru riskine maruz kaldığı ve bu riskin yönetilmesi konusunda eksiklikler olduğu söylenebilir. Dönem karının arttırılması önündeki bir diğer engelin genel yönetim giderleri olduğu dikkat çeken bir diğer noktadır. Söz konusu kalemin işletmelerin faaliyetlerinden elde ettiği karın çok düşük tutarlarda kalmasına ve faaliyet karının satışlarla aynı oranda artmamasına neden olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Büyük Ölçekli İşletmelerin Gelir Tablosunun Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
A-BRÜT SATIŞLAR	2.353.376		2.796.055		3.654.993		442.679	19	1.301.618	55
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	19.657		32.414		100.978		12.757	65	81.321	414
C-NETSATIŞLAR	2.333.719		2.763.641		3.554.015		429.923	18	1.220.297	52
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	1.705.817		2.061.366		2.698.984		355.549	21	993.167	58
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	627.902		702.275		855.032		74.373	12	227.130	36
E-FAALİYET GİDERLERİ (-)	437.705		461.623		544.268		23.918	5	106.563	24
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	351.878		387.017		456.019		35.139	10	104.141	30
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	190.197		240.652		310.764		50.455	27	120.567	63
F-DİĞER FAAL OLAĞAN GELİR VE KARLAR	2.64.213		410.545		362.375		146.332	55	98.162	37
G-DİĞER FAAL OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	163.578		354.108		354.833		190.531	116	191.255	117
4-Kambiyo Zararları (-)	79.588		249.541		259.497		169.953	214	179.909	226
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	59.992		213.635		113.708		153.643	256	53.716	90
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	40.128		158.124		55.625		117.996	294	15.497	39
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	19.865		55.511		58.084		35.646	179	38.219	192
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	230.840		83.454		204.597		-147.386	-64	-26.243	-11
I-OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	22.897		31.712		58.161		8.815	38	35.264	154
J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	18.079		34.142		29.848		16.063	89	11.768	65
DÖNEM KAR VEYA ZARARI	235.658		81.024		232.911		-154.634	-66	-2.747	-1
K-DÖNEM KARI VERGİ/DİĞ. YASAL YÜK.KARŞ	31.489		38.031		42.715		6.542	21	11.226	36
DÖNEM NET KAR VEYA ZARARI	204.169		42.993		190.196		-161.176	-79	-13.973	-7

Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolar Analiz Tekniği İle İncelenmesi

Tablo 4. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörü Orta Ölçekli İşletmelerin Aktif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
BİLANÇO (BİN TL)										
AKTİF (VARLIKLAR)										
I-DÖNEN VARLIKLAR	2.115.200		3.003.696		3.082.025		888.496	42	966.825	46
A-Hazır Değerler	817.373		1.046.555		881.265		229.182	28	63.892	8
B-Menkul Kıymetler	7.654		5.361		12.089		-2.293	-30	4.436	58
C-Ticari Alacaklar	455.910		684.492		838.076		228.582	50	382.166	84
D-Diğer Alacaklar	110.397		225.318		354.934		114.921	104	244.537	222
E-Stoklar	416.794		665.793		637.836		248.999	60	221.042	53
F-Yıllara Yaygın İns.ve Onarım Maliyetleri	73.598		149.759		59.239		76.161	103	-14.359	-20
G-Gelecek Aylara ait Girdiler ve Gelir Tah.	77.429		39.878		47.473		-37.551	-48	-29.956	-39
H-Diğer Dönen Varlıklar	156.045		186.541		251.113		30.496	20	95.067	61
II-DURAN VARLIKLAR	6.860.592		8.384.099		10.158.814		1.523.507	22	3.298.222	48
A-Ticari Alacaklar	17.523		14.986		48.055		-2.537	-14	30.533	174
B-Diğer Alacaklar	35.291		177.277		80.335		141.986	402	45.044	128
C-Mali Duran Varlıklar	453.508		957.553		1.154.580		504.045	111	701.072	155
D-Maddi Duran Varlıklar	5.444.890		6.067.449		7.585.309		622.559	11	2.140.420	39
E-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	862.969		1.103.672		1.206.077		240.703	28	343.108	40
F-Özel Tükennmeye Tabi Varlıklar	133		119		104		-15	-11	-30	-22
G-Gelecek Yıllara ait Girdiler ve Ckılır Tah.	45.455		60.239		83.067		14.784	33	37.612	83
H-Diğer Duran Varlıklar	824		2.806		1.288		1.982	241	464	56
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	8.975.792		11.387.794		13.240.839		2.412.002	27	4.265.048	48

Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektöründeki orta ölçekli firmalara ait karşılaştırmalı tablolar analizi sonuçlarını gösteren Tablo 4 incelendiğinde sektördeki orta ölçekli işletmelerin toplam varlıklarında 2012'ye göre 2013 yılında ortalama %27'lik bir artış gözlenirken 2014 yılında %47'lik bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 2013 yılında orta ölçekli işletmelerin dönen varlıklarında gerçekleşen artışın önemli bir kısmının ticari alacaklar ve stoklardan, duran varlıklardaki artışın mali duran varlık artışından kaynaklandığı, kalanının ise dönen varlık kalemlerinde yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetleri ve diğer alacaklar kalemlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu durumun 2014 yılında da devam ettiği, ticari alacaklarda, stoklarda, mali duran varlıklarda artış olduğu gözlenmektedir. Sektörün sabit varlık ağırlıklı olduğu düşünüldüğünde duran varlıklarda meydana gelen artış yüzdesel bağlamda dikkat çekmese de tutarsal olarak yüksek görünmektedir. Dönen varlıklar içerisinde meydana gelen değişimler içerisinde ticari alacaklarda alacakların tahsil edilmemesi veya kredili satış tutarlarının yükselmesinden ve işletmelerin stok politikalarında değişikliğe gidilmesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Duran varlıklarda meydana gelen değişimin yüzdesel bağlamda mali duran varlık ağırlıklı, tutarsal olarak maddi duran varlık ağırlıklı olması orta ölçekli işletmelerin bu dönemlerde hem finansal yatırım hem de sabit sermaye yatırımı yaparak büyüme yoluna gittiğine işaret etmektedir. Yapılan analizin detayına bakıldığında, duran varlıklarda meydana gelen 1.523.507 TL'lik artışın büyük bölümünün bağlı ortaklıklar kalemindeki 545.613 TL'lik artıştan ve binalar kalemindeki 482.629 TL'lik artıştan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Sektörün orta ölçekli işletmelerinin pasif yapısında meydana gelen değişimleri gösteren Tablo 5'e bakıldığında gerçekleşen değişimlerin finansal yapıdaki dengenin korunmasına yönelik olmadığı görülmektedir. Sektörde 2013 yılında gerçekleşen büyümenin yaklaşık %3'ünün öz kaynak yoluyla kalan %97'lik artışın ise yabancı kaynak yoluyla gerçekleştiği görülmektedir. 2012 yılına kıyasla 2014 yılında sektörde gerçekleşen %88'lik büyümenin ortalama %16'sının öz kaynaklardan, kalan %84'inin ise yabancı kaynaklardan sağlandığı anlaşılmaktadır. Sektördeki orta ölçekli işletmelerin büyümesinde kullanılan yabancı kaynakların ise %65'inin uzun vadeli yabancı kaynak, %35'inin ise kısa vadeli yabancı kaynaklardan oluşmaktadır.

Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolara Analiz Tekniği İle İncelenmesi

Tablo 5. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Orta Ölçekli İşletmelerin Pasif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2012-2013		2012-2014	
	Değişim		Değişim	
	Tutar	%	Tutar	%
BİLANÇO (BİN TL.)				
PASİF (KAYNAKLAR)				
I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	2.054.977	2.702.026	2.846.337	31
A-Mali Borçlar	561.640	713.949	711.721	27
B-Ticari Borçlar	426.998	574.643	728.597	35
C-Diğer Borçlar	53.329	634.329	733.254	19
D-Alınan Avanslar	355.767	550.823	430.806	55
E-Yılları Yaygın İnş ve Onarım Hakedişleri	52.707	105.892	36.995	101
F-Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	45.700	51.466	59.791	13
G-Borç ve Güder Karşılıkları	27.905	18.909	30.126	-32
H-Celexek Aylara ait Güderler ve Güder Tah.	48.290	51.197	94.175	6
I-Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1.724	618	872	-64
II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	2.827.084	4.512.955	5.615.069	60
A-Mali Borçlar	2.577.812	4.213.934	5.262.363	63
B-Ticari Borçlar	4.655	15.555	68.421	234
C-Diğer Borçlar	31.762	145.536	128.754	358
D-Alınan Avanslar	144.020	59.996	70.016	-58
E-Borç ve Güder Karşılıkları	35.311	34.417	37.431	-3
F-Celexek Yıllara ait Güderler ve Güder Tah.	33.245	43.318	47.642	31
G-Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	279	0	443	-100
III-ÖZ KAYNAKLAR	4.093.731	4.172.814	4.779.433	2
A-Ödenmiş Sermaye	2.879.081	3.165.329	3.457.395	10
B-Sermaye Yedekleri	193.182	287.574	256.916	49
C-Kar Yedekleri	360.880	450.537	438.318	25
D-Geçmiş Yıllar Karları	919.273	1.184.703	1.239.068	29
E-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	737.985	709.275	1.191.004	-4
F-Dönem Net Karı (Zararı)	479.300	-206.054	578.741	-143
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	8.975.792	11.387.794	13.240.839	27
				4.265.048

2012 yılına kıyasla 2014 yılında sektördeki orta ölçekli işletmelerin kaynaklar bölümündeki değişimleri incelendiğinde kısa vadeli yabancı kaynaklarda ağırlıklı olarak ticari borçlar, diğer borçlar, mali borçlar ve alınan avanslar kalemlerindeki değişimlerin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sektörde kısa vadeli borç kullanımında satıcılar ve

alınan sipariş avanslarının ağırlıklı olarak tercih edildiği görölmektedir. Uzun vadeli yabancı kaynaklarda ise banka kredilerinin ağırlığı dikkat çekmektedir. Uzun vadeli yabancı kaynaklarda gerçekleşen 2.787.985 TL'lik artışın yaklaşık %96'sının mali borçlar kalemindeki artıştan kaynaklandığı görölmektedir. Sektördeki orta ölçekli işletmelerin 2014 yılı mali borçlar kalemi detaylı olarak incelendiğinde bu kaleme gerçekleşen artışın tamamının uzun vadeli banka kredilerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak sektördeki orta ölçekli işletmelerin uzun vadeli yabancı kaynak çeşitliliği konusunda sorunlar yaşamaması nedeniyle banka kredilerine ağırlık verdiği düşüncesi desteklenmiş olmaktadır. Öz kaynaklardaki değişimlere bakıldığında 2012 yılına kıyasla 2014 yılında 685.702 TL'lik bir artış yaşandığı görölmektedir. Bu artışın %85'lik bir kısmının, ödenmiş sermaye kalemindeki artışından meydana geldiği görölmektedir.

Sektörün orta ölçekli işletmelerine ait gelir tablosundaki değişimleri gösteren Tablo 6'ya bakıldığında analize tabi tutulan yıllarda meydana gelen satışlarda sürekli bir artış olduğu gözlenmiştir. Orta ölçekli işletmelerin 2013 yılına ait net satışları, baz alınan 2012 yılına göre yaklaşık %16 oranında artarken, 2014 yılında bu artış %42 civarında gerçekleşmiştir. Satışlardaki artışın gerçekleşmesiyle birlikte satış maliyetlerinde daha yüksek oranda artışın yaşanması orta ölçekli işletmelerin de maliyet konusunda daha dikkatli politika izlemesi gerektiğini göstermektedir. Maliyetlerdeki bu artışla beraber gider kalemlerinin gerek tutarsal gerekse oransal bazda yüksek olması karlılığı olumsuz etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Sektördeki orta ölçekli işletmelerin gider kalemleri yüksek olmasına karşın, diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kar kaleminin de yüksek olması karlılığın düşmemesi konusunda avantaj yarattığı gözlenmektedir. Sektördeki orta ölçekli işletmelerin yabancı kaynak maliyetlerini kontrol altına alması ve daha düşük maliyetli kaynaklara yönelmesi sektördeki kar tutarlarında bir yükselme görölmeye olanak sağlayabilir.

Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolar Analiz Tekniği İle İncelenmesi

Tablo 6. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Orta Ölçekli İşletmelerin Gelir Tablosunun Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
A-BRÜT SATIŞLAR	3.775.811		4.391.557		5.403.854		615.746	16	1.628.042	43
B-SATIŞ İNDİRLERİ (-)	48.281		72.791		103.782		24.510	51	55.501	115
C-NET SATIŞLAR	3.727.530		4.318.767		5.300.071		591.237	16	1.572.541	42
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	2.636.114		3.024.995		3.856.966		388.881	15	1.220.853	46
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	1.091.417		1.293.772		1.443.105		202.355	19	351.688	32
E-FAALİYET GİDERLERİ (-)	590.631		700.960		824.804		110.329	19	234.173	40
3-Cenel Yönetim Giderleri (-)	477.638		571.888		681.991		94.249	20	204.353	43
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	500.786		592.812		618.301		92.027	18	117.515	23
F-DİĞER FAAL OLAN GELİR VE KARLAR	492.286		935.507		891.437		443.221	90	399.150	81
G-DİĞER FAAL OLAN GİDER VE ZARARLAR	263.838		1.359.477		623.320		1.095.639	415	359.482	136
4-Kambyo Zararları (-)	240.013		1.311.258		584.790		1.071.245	446	344.777	144
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	206.916		348.401		308.951		141.485	68	102.035	49
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	101.802		162.234		173.805		60.432	59	72.004	71
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	105.115		186.167		135.146		81.053	77	30.031	29
OLAN KAR VEYA ZARAR	522.318		-179.559		577.467		-701.877	-134	55.148	11
I-OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	62.545		73.241		182.929		10.696	17	120.385	192
J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	32.641		44.416		97.801		11.774	36	65.159	200
DÖNEM KAR VEYA ZARARI	552.222		-150.733		662.595		-702.955	-127	110.373	20
K-DÖNEM KARI VERGİ/ DİĞ. YASAL YÜKLER	72.923		55.321		83.855		-17.602	-24	10.932	15
DÖNEM NET KAR VEYA ZARARI	479.300		-206.054		578.741		-685.354	-143	99.441	21

Bununla birlikte sektördeki orta ölçekli işletmelerin satışlarını artırmaya karşın dönem net karında aynı oranda bir artış gözlenememesinin önündeki en önemli engelin kambiyo zararları olduğu gözlenmektedir. 2012 yılına göre 2013 yılında kambiyo zararının %400 civarında artması sektördeki orta ölçekli işletmelerin olağan karının azalmasında, 2014 yılında kambiyo zararının 2012 yılına göre daha düşük tutarda artmış olsa da sektördeki orta ölçekli işletmelerin zarar etmesinin önüne geçemediği görülmektedir.

2016/3

648

Tablo 7. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Küçük Ölçekli İşletmelerin Aktif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
BİLANÇO (BİN TL)										
AKTİF (VARLIKLAR)										
I-DÖNEM VARLIKLAR	1.600.863	2.267.869	3.314.251	667.007	42	1.713.388	107			
A-Hazır Değerler	396.184	754.079	1.094.540	357.895	90	698.356	176			
B-Menkul Kıymetler	11.515	11.184	38.227	-331	-3	26.713	232			
C-Ticari Alacaklar	3.23.700	441.647	584.348	117.947	36	260.648	81			
D-Diğer Alacaklar	3.12.955	352.191	436.754	39.236	13	123.799	40			
E-Stoklar	3.11.452	359.803	657.321	48.351	16	345.869	111			
F-Yıllara Yaygın İşv.ve Ohurum Maliyetleri	19.435	30.752	83.292	11.317	58	63.857	329			
G-Gelecek Aylara ait Giderler ve Gelir Tah.	22.969	30.624	40.572	7.655	33	17.603	77			
H-Diğer Dönen Varlıklar	202.653	287.591	379.197	84.938	42	176.544	87			
II-DURAN VARLIKLAR	5.625.506	7.281.625	8.983.573	1.656.119	29	3.358.067	60			
A-Ticari Alacaklar	19.490	24.944	28.409	5.454	28	8.919	46			
B-Diğer Alacaklar	135.989	171.615	139.984	35.626	26	3.995	3			
C-Mali Duran Varlıklar	802.723	982.218	1.059.953	179.495	22	257.230	32			
D-Maddi Duran Varlıklar	4.090.368	5.312.678	6.740.361	1.222.310	30	2.649.994	65			
E-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	5.11.122	652.686	818.254	141.564	28	307.131	60			
F-Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	1.478	1.519	1.722	41	3	244	17			
G-Gelecek Yıllara ait Giderler ve Gelir Tah.	53.534	128.615	186.673	75.080	140	133.139	249			
H-Diğer Duran Varlıklar	10.803	7.351	8.217	-3.452	-32	-2.586	-24			
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	7.226.369	9.549.495	12.297.824	2.323.126	32	5.071.456	70			

Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektörü küçük ölçekli firmalara ait karşılaştırmalı tablolar analizi sonuçlarını gösteren Tablo7 incelendiğinde sektördeki küçük ölçekli işletmelerin toplam varlıklarında 2012'ye göre 2013 yılında ortalama %32'lik bir artış gözlenirken 2014 yılında %70'lik bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 2013 yılında orta ölçekli işletmelerin dönen varlıklarında gerçekleşen artışın önemli bir kısmının hazır değerler ve ticari alacaklar kalemlerindeki artıştan kaynaklandığı görülmektedir.

Duran varlıklardaki artış incelendiğinde ise bütün alt kalemlerin aynı oranda arttığı fakat tutarsal bağlamda en yüksek artışın maddi duran varlıklardaki artıştan kaynaklandığı görülmektedir. Duran varlıklarda meydana gelen değişimin maddi duran varlıklarda bina ağırlıklı olması küçük ölçekli işletmelerin bu dönemlerde sabit varlık ağırlıklı büyüme yoluna gittiğine işaret etmektedir. Dönen varlıklar içerisinde ise küçük işletmelerin daha çok nakit ve nakit benzeri varlıklarda kalmayı tercih ettikleri bununla birlikte kredili satış politikalarında değişikliğe gittikleri ya da alacakların tahsilinde sorunlar yaşadıkları düşünülmektedir.

Sektördeki küçük ölçekli işletmelerinin pasif yapısında meydana gelen değişimleri gösteren Tablo 8'e bakıldığında gerçekleşen değişimlerin finansal yapıdaki dengenin korunmasına yönelik olmadığı ve işletmelerde dönen varlıkların bir bölümünün devamlı sermaye ile finanse edildiği görülmektedir. Sektördeki küçük ölçekli işletmelerin kaynak yapısında meydana gelen değişim detaylı incelendiğinde 2012 yılına göre 2013 yılında özkaynakların %8, toplam yabancı kaynakların ise %92 arttığı görülmektedir. 2012 yılına kıyasla 2014 yılında sektörde gerçekleşen %70'lik büyümenin ortalama %10'unun öz kaynaklardan, kalan %90'ının ise yabancı kaynaklardan sağlandığı anlaşılmaktadır. Yabancı kaynaklardaki artışın %77'si uzun vadeli, %23'ü ise kısa vadeli yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. 2012 yılına kıyasla 2013 yılında sektördeki küçük ölçekli işletmelerin kaynaklar bölümündeki değişimleri incelendiğinde kısa vadeli yabancı kaynaklarda ağırlıklı olarak mali borçlar ve alınan avanslar kalemlerinin artış eğiliminde olduğu, diğer kısa vadeli yabancı kaynakların azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. Sektörde kısa vadeli borç kullanımında analiz edilen yıllarda banka kredilerinin ağırlıklı olarak tercih edildiği görülmektedir. 2014 yılındaki değişim incelendiğinde küçük ölçekli işletmelerin kısa vadeli yabancı kaynaklar içerisinde mali borçlar (banka kredisi)

kaleminin %64'lük bir artışla hem tutarsal hem yüzdesel anlamda en yüksek artışın yaşandığı kalem olması bu durumu destekler niteliktedir. Uzun vadeli yabancı kaynaklarda içinde aynı durumun geçerli olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 8. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörü Küçük Ölçekli İşletmelerin Pasif Bölümünün Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
BİLANÇO (BİN TL.)										
PASİF (KAYNAKLAR)										
I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	2.036.733	2.519.219	3.095.149	482.487	24	1.058.417	52			
A-Mali Borçlar	681.530	931.695	1.118.198	250.165	37	436.608	64			
B-Ticari Borçlar	402.446	473.879	590.789	71.433	18	188.344	47			
C-Diğer Borçlar	603.998	631.162	860.969	27.163	4	256.971	43			
D-Alınan Avanslar	253.534	380.673	389.165	127.139	50	135.631	53			
E-Yılları Yaygın İnş.ve Onarım Hakedişleri	7.899	7.452	11.512	-447	-6	3.614	46			
F-Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	45.461	51.548	69.504	6.087	13	24.043	53			
G-Borç ve Güder Karşılıkları	12.189	9.678	14.523	-2.512	-21	2.334	19			
H-Gelecek Aylara ait Gelirler ve Güder Tah.	21.217	29.444	33.199	8.227	39	11.983	56			
I-Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	8.459	3.690	7.290	-4.769	-56	-1.169	-14			
II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	2.533.045	4.185.902	6.006.731	1.652.857	65	3.473.686	137			
A-Mali Borçlar	2.154.332	3.612.018	5.415.758	1.457.686	68	3.261.426	151			
B-Ticari Borçlar	87.979	108.807	132.930	20.828	24	44.951	51			
C-Diğer Borçlar	204.192	315.854	286.607	111.662	55	82.416	40			
D-Alınan Avanslar	56.755	79.148	84.431	22.393	39	27.676	49			
E-Borç ve Güder Karşılıkları	11.808	11.554	13.064	-254	-2	1.256	11			
F-Gelecek Yıllara ait Gelirler ve Güder Tah.	11.756	58.522	65.125	46.766	398	53.369	454			
G-Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	6.224	0	8.817	-6.224	-100	2.592	42			
III-ÖZ KAYNAKLAR	2.656.591	2.844.374	3.195.944	187.782	7	539.352	20			
A-Ödenmiş Sermaye	2.845.941	3.300.182	3.700.723	454.241	16	854.782	30			
B-Sermaye Yedekleri	130.070	153.491	320.610	23.421	18	190.539	146			
C-Kar Yedekleri	204.255	194.766	218.282	-9.489	-5	14.027	7			
D-Geçmiş Yıllar Karırları	620.564	751.550	773.196	130.986	21	152.632	25			
E-Geçmiş Yıllar Zararları (-)	1.233.336	1.253.898	1.675.648	20.561	2	442.312	36			
F-Dönem Net Karı (Zararı)	89.098	-301.719	-141.218	-390.816	-439	-230.316	-258			
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	7.226.569	9.549.495	12.297.824	2.323.126	32	5.071.456	70			

Uzun vadeli yabancı kaynaklarda 2013 yılında gerçekleşen artışın yaklaşık %88'inin, 2014 yılında ise artışın %93'ünün mali borçlar

kalemindeki artıştan kaynaklanmış olması sektörde yabancı kaynak çeşitliliği konusunda sıkıntı yaşandığına işaret etmektedir. Buradan yola çıkarak sektördeki küçük ölçekli işletmelerin uzun vadeli yabancı kaynak çeşitliliği konusunda sorunlar yaşaması nedeniyle banka kredilerine ağırlık verdiği düşüncesi desteklenmiş olmaktadır. Öz kaynaklardaki değişimlere bakıldığında 2012 yılına kıyasla 2014 yılında 539.352 TL'lik bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu artışın 854.782 TL'lik kısmının ödenmiş sermaye kalemindeki artışından meydana geldiği; fakat geçmiş yıl zararlarının -442.312 TL ve dönem net zararının -230.315 TL olması öz kaynak kalemindeki artışın daha yüksek tutarlarda olmasını engellediği görülmektedir.

Sektörün küçük ölçekli işletmelerine ait gelir tablosundaki değişimleri gösteren Tablo 9'a bakıldığında analize tabi tutulan yıllarda meydana gelen satışlarda sürekli bir artış olduğu gözlenmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin 2013 yılına ait net satışları, baz alınan 2012 yılına göre yaklaşık %19 oranında artarken 2014 yılında yaklaşık %36 civarında gerçekleşmiştir.

Büyük ve orta ölçekli işletmelerden farklı olarak küçük ölçekli işletmelerde maliyetlerin satışlardan daha yavaş arttığı görülmektedir. Bu bağlamda küçük ölçekli işletmelerde maliyetlere daha fazla dikkat edildiği söylenebilmektedir. Buna karşın sektördeki küçük ölçekli işletmelerin maliyetler kalemindeki avantajı gider kalemlerinde koruyamadığı görülmektedir. Küçük ölçekli işletmelerde genel yönetim giderleri, kambiyo zararları ve finansman giderlerinin yüksek tutarlarda gerçekleşmesi küçük işletmelerin karlılığını olumsuz etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 9. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörü Küçük Ölçekli İşletmelerin Gelir Tablosunun Karşılaştırmalı Analizi

	2012		2013		2014		2012-2013		2012-2014	
	Tutar		Tutar		Tutar		Tutar	%	Tutar	%
A-BRÜTS SATIŞLAR	2.114.184		2.521.623		2.895.658		407.439	19	781.474	37
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	17.467		20.538		34.396		3.071	18	16.929	97
C-NET SATIŞLAR	2.096.717		2.501.085		2.861.262		404.368	19	764.545	36
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	1.529.506		1.812.238		2.046.836		282.732	18	517.330	34
BRÜTSATIŞ KARI VEYA ZARARI	567.211		688.847		814.426		121.636	21	247.215	44
E-FAALİYET GİDERLERİ (-)	424.159		510.760		585.304		86.601	20	161.146	38
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	369.123		436.951		502.165		67.828	18	133.042	36
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	143.052		178.087		229.122		35.035	24	86.070	60
F-DİĞER FAAL.OLAĞAN GELİR VE KARLAR	234.612		289.779		442.498		55.168	24	207.887	89
G-DİĞER FAAL.OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	95.527		362.285		290.672		266.758	279	195.145	204
4-Kambyo Zararları (-)	78.110		335.055		259.487		256.945	329	181.378	232
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	168.294		389.363		387.021		221.069	131	218.727	130
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	119.179		194.237		259.862		75.058	63	140.683	118
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	49.114		195.125		127.159		146.011	297	78.044	159
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	113.843		-283.781		-6.073		-397.624	-349	-119.916	-105
I-OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	38.087		38.411		109.537		324	1	71.450	188
J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	35.771		39.044		215.414		3.274	9	179.643	502
DÖNEM KAR VEYA ZARARI	116.160		-284.414		-111.950		-400.574	-345	-228.110	-196
K-DÖNEM KARI VERGİ/DİĞ. YASAL YÜK.KARŞ	27.062		17.304		29.268		-9.758	-36	2.206	8
DÖNEM NET KAR VEYA ZARARI	89.098		-301.719		-141.218		-390.816	-439	-230.316	-258

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm sektöründe yer alan konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri, sabit sermaye yatırımları yüksek, risk ve belirsizliğin bulunduğu, sistematik ve sistematik olmayan risklerden kolay etkilenen ve maliyet kontrolünün zor olduğu bir yapıdadır. Bununla birlikte yüksek faiz oranları ve döviz kuru riskinden kaynaklanan olumsuzluklar işletmeleri faaliyetleri konusunda daha dikkatli olmaya mecbur kılmaktadır. Karşılaştırmalı tablolar analiziyle işletmelerin geçmiş ve mevcut dönemlerindeki durumlarını görmelerine olanak sağlanarak gelecekle ilgili alınan kararlarda daha etkin olmaları sağlanabilmektedir. Bu açıdan karşılaştırmalı tablolar analizinin sektörde konaklama ve yiyecek hizmetleri sunan işletme yöneticilerine de planların hazırlanmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada konaklama ve yiyecek hizmetleri alt sektörünün finansal performansı karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Bu amaçla TCMB tarafından sunulan sektör bilançolarından faydalanılarak konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt sektörüne ait bilanço ve gelir tablolarının son üç yıllık verileriyle karşılaştırmalı analiz gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda sektörde küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerde sabit sermaye tutarının yüksek olmasıyla orantılı olarak devamlı sermayeye ağırlık verildiği ve analizin yapıldığı süreçte uzun vadeli yabancı kaynak kullanımında artış olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bu sonuç Koşan ve Karadeniz'in (2013) DuPont analiz tekniği ile yaptıkları çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Söz konusu çalışmada turizm sektöründe son yıllarda yabancı kaynak kullanımının arttığı yönünde vurgularda bulunmuşlardır. Sektörün uzun vadeli kaynak kullanımında sahip olduğu varlıkları ipotek şeklinde kullanarak kredi kullanımına gittiği ve bu sebeple kaynak yaratmak konusunda sıkıntı yaşamadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte büyük ölçekli işletmelerde varlık ve kaynak yapısındaki dengeye dikkat edildiği, fakat orta ve küçük ölçekli işletmelerde bu yapının korunmadığı çalışmanın önemli bulguları arasında yer almaktadır. Başka bir ifadeyle küçük ve orta ölçekli işletmelerin dönen varlıklarında meydana gelen artış kısa vadeli yabancı kaynaklar kalemindeki artışın altında kalmaktadır. Söz konusu durum sektörün likidite riskini artıran bir unsur olması sebebiyle olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

Karşılaştırmalı tablolar analizi sonucunda küçük, orta ve büyük ölçekli konaklama işletmelerinin gelir tablolarında, satışların maliyeti, finansman giderleri, genel yönetim ve diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar kalemlerinden kambiyo zararlarının yüksek tutarda artış göstermesi dikkat çekmektedir. Satışların maliyeti kaleminin büyük ve orta ölçekli işletmelerde satışlardan daha hızlı arttığı, küçük ölçekli işletmelerde satışlardaki artışın altında kaldığı belirlenmiştir. Satışların maliyeti kalemi detaylı olarak incelendiğinde analiz edilen yıllarda sektördeki artışın %50'den fazla bir bölümünün satılan hizmet maliyeti kaleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu verilerden yola çıkarak sektörün satış maliyetlerinde daha fazla kontrol sağlayarak satışlarını büyütmesi ve brüt satış karını artırması gerektiği söylenebilir. Finansman giderlerine bakıldığında ölçek ayırımı yapılmaksızın bütün işletmelerin banka kredisi ağırlıklı borçlandığı ve maliyetlerinin yıllar itibariyle arttığı gözlenmektedir. Bu artışın ağırlıklı olarak 2014 yılında uzun vadeli borçlanma giderlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Kambiyo zararları ile birlikte finansman giderlerindeki artışın sektörün olağan kar yerine olağan zarar kaydı yapmasına yol açmasından dolayı borçlanma politikalarında daha dikkatli ve detaylı analizler sonucu karar alınması gerektiği söylenebilir. Sektörde kullanılan kredilerin döviz cinsinden olması, ayrıca satış sözleşmelerinin döviz üzerinden yapılması sebepleriyle sektörün döviz kuru riskine maruz kalması, kambiyo zararlarının yüksek tutarda gerçekleşmesinde büyük rol oynadığı düşünülmektedir. Bu nedenle konaklama ve yiyecek hizmeti veren işletmelerin kambiyo zararları konusunda daha temkinli olmaları ve türev finansal araçlar kullanarak döviz riskinden korunmaları önerilebilir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesinde analiz sürecinin kısıllığı, sektörde faaliyet gösteren işletmelerin yalnızca gönüllülük esasına dayanarak bilanço ve gelir tablolarını paylaşanlarla sınırlı olduğu unutulmamalıdır. İleride yapılacak çalışmalarda turizm sektörün farklı büyüklükteki alt sektörlerine ait tablolarının daha fazla dönemi kapsayacak şekilde karşılaştırmalı tablolar analizinin yapılması turizm sektörüne yönelik daha genel yorumlara olanak sağlayacaktır. Bununla beraber halka açık turizm şirketleri üzerinde uluslararası bir karşılaştırma yapmanın da önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüç, Ö. 1998. Finansal Yönetim, Avcıol Basım ve Yayın, İstanbul.
- Akgüç, Ö. 2011. Mali Tablolar Analizi, Avcıol Basım ve Yayın, İstanbul.
- Altunel, T. A. 2003. Orman İşletmelerinin Etkinliklerine İlişkin Finansal Çözümler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Andrew, W.P. ve R.S. Schmidgall. 1993. "Financial Management For The Hospitality Industry", East Lansing, MI: Educational Institute of the American Hotel & Motel Association.
- Aktaş, R., M.M. Doğanay ve B. Yıldız. 2002. "Mali Başarısızlığın Öngörülmesi: İstatistiksel Yöntemler ve Yapay Sinir Ağı Karşılaştırması", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 58(4).
- Apak, S. ve E. Demirel. 2010. Finansal Yönetim, Papatya Yayıncılık Eğitim, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana.
- Aydın, A.D. 2005. Spor Kulüplerinin Halka Açılmasının Finansal Yapıları Üzerine Etkileri (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, N., M. Başar ve M. Coşkun. 2010. Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ceylan, A. ve T. Korkmaz. 2008. İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Çabuk, A. ve İ. Lazol. 2010. Mali Tablolar Analizi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Çetiner, E. 2002. Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitabevi, Ankara.
- DeFranco, L.A. ve W.T. Lattin. 2004. Hospitality Financial Management, John Wiley & Sons Inc, New Jersey.
- Gökmen, B. 2007. Bankalarda Finansal Tablolar Analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı,
İstanbul.

Halim, M.S., M. Jaafar, O. Osman ve S. Akbar. 2010. "The Contracting Firm's Failure and Financial Related Factors: A Case Study of Malaysian Contracting Firm", International Research Journal Of Finance and Economics, 52: 28-40.

Kahiloğulları, S. 2012. Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Analiz Tekniklerinin Kullanımı: Akdeniz Bölgesi'nde Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı, Mersin.

Karadeniz, E. ve S. Kahiloğulları. 2013. "Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Oranların Kullanımı: Akdeniz Bölgesi'nde Bir Araştırma", Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 10(3).

Karapınar, A. ve F. Ayıkoğlu Zaif. 2012. Finansal Analiz, Gazi Kitabevi, Ankara.

Kim, H., A.S. Matilla ve Z. Gu. 2002. "Performance of Hotel Real Estate Investment Trusts: A Comparative Analysis of Jensen Indexes", International Journal of Hospitality Management, 85(9).

Koşan, L. ve E. Karadeniz. 2013. "Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörünün DuPont Finansal Analiz Yöntemi ile Analizi", 14. Ulusal Turizm Kongresi, 05-08 Aralık, Kayseri.

Tang, H. ve S. Jang. 2008. "The Profitability Impact of REIT Requirements: A Comparative Analysis Of Hotel REITS and Hotel C-Corporations", International Journal of Hospitality Management, 27(4).

Kim, W.G. ve B. Ayoun. 2005. "Ratio Analysis For The Hospitality Industry: A Cross Sector Comparison of Financial Trends In The Lodging, Restaurant, Airline and Amusement Sectors", Journal of Hospitality Financial Management, 13.

Jagels, G.M. ve M.M. Coltman. 2004. Hospitality Management Accounting, John Wiley & Sons Inc., New Jersey.

Önal, Y.B., E. Karadeniz ve L. Koşan. 2006. "Finansal Analiz Tekniklerinin Otel İşletmelerinde Stratejik Yönetim Aracı Olarak

Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolar Analiz Tekniği İle İncelenmesi

Kullanımına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme”, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 2.

Schmidgall, R.S. ve A.L. DeFranco. 2004. “Ratio Analysis: Financial Benchmarks For The Club Industry”, The Journal of Hospitality Financial Management, 12(1).

Steed, E., R.C. Brody, ve Z. Gu. 2003. “Financial Performance Related To Accounting Treatments At Hotels With Breakfast in Cluded: A Case Analysis”, Journal of Hospitality Financial Management, 11.

Türko, R. M. 1999. Finansal Yönetim, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Uygurtürk, H. ve Korkmaz, T. 2012. Finansal Performansın TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Belirlenmesi: Ana Metal Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2).

White, I.G., C.A. Sondhi ve D. Fried. 1997. The Analysis and Use of Financial Statements, John Wiley & Sons Inc., New York.